

ile Müslim'in *el-Câmi'u's-şahîh*'lerine müştereken aldıkları (müttefekun aleyh) hadisleri derleyen bir eser olduğu anlaşılmaktadır. 3. *Muhtasarı İthâfî'l-meheri bi-etrâfî'l-âşere*. İbn Hacer el-Askalânî'nin *İthâfû'l-meheri* adlı sekiz ciltlik kitabının muhtasarıdır. Eser Dârü'l-kütübî'l-Misriyye'de bulunmaktadır (bk. Ziriklî, VI, 196). 4. *et-Tuḥafü'z-zırâf fî tel-hîsî'l-etrâf*. Medine'de Ârif Hikmet Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (bk. Ziriklî, VI, 196). 5. *Ḳabesü'n-neyyireyn 'alâ Tefsîri'l-Celâleyn*. *Tefsîrû'l-Celâleyn*'e yazdığı hâşiyedir (bk. *Fihrisü'l-kütübî'l-'Arabîyye*, I, 45).

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, VIII, 338; Gazzî, *el-Ke-vâkibü's-sâ'ire* (nşr. Cebrâil S. Cebbûr), Beyrut 1979, III, 62; *Keşfü'z-zunûn*, I, 445, 560; II, 1816; Abdülhay el-Kettânî, *Fihrisü'l-fehâris*, II, 826-827; ayrıca bk. I, 326, 465; II, 802, 1125; *Fihrisü'l-kütübî'l-'Arabîyyeti'l-mevcûde bi-Dâri'l-Kütübî'l-Misriyye*, Kahire 1345-48/1926-34, I, 45; Brockelmann, *GAL*, II, 186; *Suppl.*, II, 180, 183-184, 186; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'el-lifin*, X, 144; Ziriklî, *el-A'âm* (Fethullah), VI, 195-196.



MÜCTEBA UĞUR

ALKARISI

Halk arasında lohusa hummasına sebep olduğu sanılan hayalî yaratık.

Halk dilinde al, alanası, alkızı, alkarı, albası ve albıs adlarıyla da anılan alkarısı kötü ruhlardan sayılmakta ve cin, peri, dev veya şeytan şeklinde tasavvur edilmektedir. İnanişâ göre albastı (lohusa humması) onun tesiriyle ortaya çıkar ve tedbir alınmazsa lohusa kadınına çocuğunun ölümüne sebep olur. Alkarısının ahır ve samanlıklarda, viranelerde, nehir kenarlarında, çeşme ve kaynak başlarında bulunduğu ve atlarla lohusa kadın ve çocuklarına musallat olduğuna inanılır. Çoğunlukla al gömleklî, yaşlı ve son derece çirkin bir cadî şeklinde tasavvur edilmekle birlikte güzel olanlarının da bulunduğu ve yakalandıklarında bunlarla evlenmenin mümkün olduğu kabul edilmektedir.

Halk arasında iki tip alkarısı imajı yaşamaktadır. Birincisi ölüme sebep olmaz, sadece geceleri ahırda atlara binmek ve yeşellerini örmekten zevk alır. Alkarısının atlarına bindiğini farkeden bazı kişilerin atın sırtına kara sakız, zift vb. sürmek suretiyle onu yakaladıkları,

vücuduna iğne veya çuvaldız saplayarak insan şekline dönüştürdükleri ve uzun süre hizmetlerinde kullandıkları rivayet edilmektedir. Alkarısının yakalandığı evlere "ocak", o evlere mensup olanlara da "ocaklı" denilir; alkarısının ocaklarla ocaklılardan ve onlara ait eşyanın bulunduğu yerlerden uzak durduğuna inanılır. İkinci tip alkarısının yeni doğum yapmış kadınlarla çocuklarına musallat olduğu, kadının böbrek, yürek ve ciğerini yemekten hoşlandığı söylenir. Alkarısının musallat olduğu lohusaya albasan, belirtileri gerinme, şiddetli ağrı, çevredeki eşyayı kırmızı görme, bayılma, sayıklama ve ağız köpürmesi şeklinde görülen hastalığa da albastı veya albasması denir. Söylentiye göre alkarısı, koruma tedbirleri alınmamış evde yalnız bırakılan ve henüz kırkını çıkarmamış lohusanın göğsüne oturarak ciğerini söker ve suya batırır; eğer bu noktada fark edilip tedbir alınmazsa kadın ölür. Hastadan kan geldiğinde alkarısının onu yakaladığı anlaşılır ve derhal korkutulup suya batırmasına fırsat vermeden lohusanın ciğer, böbrek ve yüreğinin elinden alınması gerekir; bu başarılırsa kanama durur ve hasta ölümden kurtulur.

Alkarısına karşı alınacak tedbirler, doğum yapan kadının albastıya tutulmasından önce ve sonra olmak üzere ikiye ayrılır. Önce alınacak tedbirlerin belli başlıları lohusayı kırk gün yalnız bırakmamak; gece gündüz odasında lamba yakmak; ona ve çocuğuna yakın bir yere Kur'an, ayna, soğan, sarımsak, narzılık asmak; yastığının altına en'âm*, kama, bıçak, maşa, makas, ekmek, erkeke ceketi veya yeleşli koyup üstüne iğne sokmak; lohusanın başına ve çocuğun beşiğine birer al kurdele bağlamaktır. Eğer lohusa veya çocuğu albasmasına uğramışsa hocaya yahut ocaklıya okutulur; yanlarında ansızın silâh atılır veya demir âletlerle gürültü yapılır; odaya al (veya kır) bir at getirilip kişnetilir, hastanın üzerine arpa konarak ata yedirilir.

Eskiden toplum hayatında büyük bir problem teşkil eden albasması, modern tıptaki lohusa humması (fièvre puerpérale) denilen mikrobik hastalık olduğunun anlaşılması ve doğru teşhis edilmesi halinde hastalara gerekli antibiyotiklerin verilmesi üzerine daha seyrek karşılaşılır hale gelmiştir. Buna bağlı olarak alkarısı imajı da ulaşımın kolaylaşması, sağlık hizmetlerinin yaygınlaşması,

ayrıca eğitimde ilerlemeler kaydedilerek her çeşit batıl inancın İslâm'a aykırılığı olduğunun halka anlatılması ile eski korkutuculuğunu büyük ölçüde kaybetmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Orhan Acıpayamalı, *Türkiye'de Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*, Erzurum 1961, s. 75-84; Abdulkadir İnan, *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, Ankara 1972, s. 169-172; a.mlf., *Eski Türk Dini Tarihi*, İstanbul 1976, s. 226; a.mlf., "Albastı-Alkarısı Üzerine Bir Etüd", *TFA*, VII/158 (1962), s. 2825; Şerif Necatî, "Loğusa Kadınlarda Albastı Hastalığı", *HBH*, I/5 (1930), s. 71-73; Sırrı Numan, "Erzurum'da Alkarısı", a.e., I/8 (1930), s. 131-134; Mehmet Şakir Ülkütaşır, "Lohusalık Çağı-I: Alkarısı ve Albastı", a.e., III/29 (1933), s. 158-162; a.mlf., "Lohusalık Çağı-II", a.e., III/33 (1934), s. 257-258; a.mlf., "Albastı hastalığı, tekevvünü ve tedavisi", a.e., VIII/95 (1939), s. 241-242; a.mlf., "Alkarısına Dair Halk İnanmaları", a.e., s. 243-246; Mürsel Köse, "Al-Al Karısı Hakkında", *TFA*, IX/185 (1964), s. 3605-3608; Şükrü Elçin, "Al-Karı", a.e., IX/193 (1965), s. 3813-3814; Cahit Öztelli, "Albastı, Alkarısı, Koruma ve Tedavisi", a.e., X/209 (1966), s. 4261-4264; Mithat Yılmaz, "Elazığ'da Elkarısı İnanması", a.e., X/215 (1967), s. 4131-4132; Şahver Kaya, "Al Basması", a.e., XI/230 (1968), s. 5060; *TA*, II, 12-13.



ABDURRAHMAN KÜÇÜK

ALKAZAR

Endülüste bulunan ve en önemlileri Sevilla Alkazarı olan müstahkem Ortaçağ sarayları.

İspanyolca'da alkazar (alcazar), Portekizce'de alkaser (alcacer) şeklinde söylenen kelime, aslında Arapça "köşk, saray" mânâsına gelen el-kasr olup İberik yarımadasının birçok yerinde görülen mazgallı kalın duvarlarla korunmuş, İslâmî döneme ve onu takip eden Mudéjar sanat dönemine (XII-XVI. yüzyıllar) ait sarayları adlandırmakta kullanılmaktadır. Başlıcaları Sevilla, Granada, Cordoba, Segovia, Toledo ve Jerez de la Frontera'da bulunan alkazarların en önemlisi ve örnek olarak incelenebilecek derecede mimarî özellikler taşıyanı, müslüman İspanya'nın en büyük şehirlerinden İsbiliye'de (Sevilla), İslâmî yapıların topluca yer aldığı bugün Alcazaba (< Ar. el-kasaba "kasaba, köy") denilen eski şehir merkezinde inşa edilmiş olanıdır. Altın yıldızlı çinilerle kaplı olduğu için Altın Kule adıyla tanınan ve 1220 yılında inşa edilen on iki köşeli büyük kule ile halen katedralin çan kulesi olarak kullanılan bü-